

СУЧАСНЕ АМЕРИКАНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ США

Татьянченко О.О.*

АМЕРИКАНІЗМИ-ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ВІДПОВІДНИКИ ПЕВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРИ

This article is devoted to the problem of language changes (especially lexical changes). An important role in the process of lexical changes is played by loans from American English. Word-borrowings play an important role in the developing of the language because they shape and reflect lifestyles of people. They reflect social trends and they are closely connected with social and political events in the life of any society.

Мова як суспільне явище є не тільки засобом спілкування між людьми, а й засобом відображення їх менталітету, історії, історичного досвіду попередніх поколінь, духовних надбань, змін в суспільстві тощо. Звідси, проблема мовних змін є природним явищем, що тісно пов'язана з розвитком суспільства і відтак з лексичними новоутвореннями та лексичними запозиченнями з інших мов.

Перетворення одних лексичних одиниць на історизми, поява та засвоєння іншомовних слів з подальшою їх активізацією відбиває загальну потребу народів в комунікативних контактах щодо політичного, соціального, наукового та культурного життя, і, безперечно, сприяє розвитку і збагаченню лексичного запасу. Одним із засобів збагачення словникового складу є не просто запозичення іншомовних лексичних одиниць, а запозичення фразеологізмів і неологізмів. Фразеологічні висловлення ми розуміємо як особливі синтаксичні конструкції мови, що складаються з двох або більше окремо оформлених компонентів і які характеризуються цілісністю значення, відтворюваністю в мові та усталеністю лексичного складу, синтаксичної структури [7, 90].

Численні фразеологізми увійшли до української мови з лексикону американського походження. Деякі з них настільки асимілювались, що вживаються навіть без пояснень, наприклад: **хліб з маслом** (*bread and butter*) – *засіб до існування*; **зробити все можливе** (*do one's level best*) – *не шкодувати зусиль*; **зелене світло, зелена вулиця** (*the green light*) – *свобода дій*; **розкупатись як гарячі тістечка** (*sell like hot cakes*) – *нарозхват*; **побитися об заклад** (*you bet!*) – *закладатися*.

Вживання кожного запозиченого фразеологізму в українській мові має свою історію щодо асиміляції в ній, і деякі з них мають свої особливості, наприклад: **добре проводити час** (*have a good time*) – *веселитися*. Виникнення цього висловлення пов'язано з тим, що дана фразеологічна одиниця була широко розповсюджена в Англії в XVI- XVII століттях, але в XVII столітті вона вийшла з активного лексикону Англії і потрапила до американ-

* кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, президент Центру американознавства в Україні

ського лексикону, і там збереглася. Звідти вона була запозичена до України XIX століття і широко вживається як в розмовному, так і в художньому стилях мови.

Походження фразеологічних висловлень має різні шляхи, і один з них як джерело – американська література. Наприклад, популярні твори Фенімора Купера сприяли впровадженню фразеологізмів, пов'язаних з життям американських індіанців, а зараз вживаються в соціальній, публіцистичній, політичній та в інших сферах життя: **закопати томагавк** (*bury the hatchet*) – **заключити мир, скласти зброю**; **відкопати томагавк** (*dig up the hatchet*) – **почати війну**, пізніше – **взяти зброю** (*to take up the hatchet*) – **почати війну**; **ступити на тропу війни** (*go on the war-path, put on the war-paint*); **відкласти (повісити на дерево) томагавк** (*to hang up one's hatchet*) – **відійти від справ**. Завдяки Гені Лонгфелло став відомим вираз **палити трубку миру** (*smoke the pipe of peace*) – 1) **обряд у індіанців на знак примирення або заключення миру**, 2) **помиритися**.

Деякі фразеологізми стали відомими і розповсюдженими, завдячуючи американським політичним діячам. Так, наприклад, Бенджамін Франклін подарував світу вираз: **Час – це гроші**. *Time is money.* (Advice to a Young Tradesman.).

Авраам Лінкольн після обрання його президентом США в 1860 році використав фразеологічний вираз: *Swap horses while crossing a stream.* – **Замінювати коней під час переправи**, тобто **робити важливі зміни у неслухняний час**. (Reply to National Union League). Пізніше з'явилися варіанти: *Never swap horses while crossing the stream.* – **Коней під час переправи не міняють**. – та: *To change horses while crossing the stream.* – **Міняти коней під час переправи**.

Наприклад, зворот **велика дубинка** (*big stick*), пізніше – **політика великої дубинки** (*big stick policy*) – **політика сили, символ воєнної міцності країни або політика, яку підтримували багато державних акторів США в XX столітті**, став широко відомим після славнозвісної промови президента США Теодора Рузвельта в Штаті Міннесота у 1901 році: «*Speak softly and carry a big stick. You will go far.*» – «Не підвищуй голос, але тримай наготові велику дубинку. Так можна досягти багато-чого» (Speech Minnesota State Fair).

До речі, фразеологізм **холодна війна** (*the cold war*) – **протистояння двох політичних систем, що асоціювалися з двома ядерними наддержавами – США і СРСР** був введений американським журналістом Уолтером Липпманом і використаний Уїнстоном Черчиллем під час його фултонської промови. Зараз він часто вживається і в переносному значенні.

Проблема мовних змін або ж входження лексичних запозичень в ту чи іншу мову на міжнародному рівні стала особливо актуальною в останні роки в умовах глобалізації. Оскільки основним носієм глобалізації виступає американська англійська мова, у мови світу, як і в українську, увійшли американізми як поширені, всім зрозумілі фразеологізми щодо всіх сфер діяльності, наприклад:

Брітні (*Britney*) – **дівчина чи молода жінка, які одягаються надто легковажно**;

Чарлі Браун (*Charlie Brown*) – **герой американського мультфільму, той, хто багато разів зазнавав невдачі у якійсь справі, але все ще намагається добитися успіху**;

Вол-Март (*Wal-Martian*) – **особа, яка закуповує товари тільки у магазинах Вол-Март**;
дементор (*dementor*) – **вигадана істота, яка може позбавити будь-кого щастя (із серії книг про Гаррі Поттера)**;

потер манія (*pottermania*) – **людина, яка захоплюється творами про Гаррі Поттера**;

покоління хіп хоп (*hip hop generation*) – **молоде покоління афроамериканців**;

кока-колонізація (*coca-colonization*) – **розповсюдження Західного (особливо американського) образу життя в світі та інші**.

Якщо проаналізувати своєрідне лексичне збагачення мови, тобто фразеологізмами, то можна з'ясувати, що значний пласт запозиченої лексики стосується сфер мас-медіа,

політики, економіки, міжнародного тероризму, проблем охорони навколишнього середовища, проблем дискримінації, наприклад:

вольво-демократ (*Volvo Democrat*) – американець, європейського походження, член демократичної партії, добре освічений, помірно багатий, живе в передмісті;

13 покоління (*13th Gen (13th generation)*) – нинішнє американське молоде покоління, яке вважається тринадцятим поколінням після набуття країною незалежності;

американська винятковість (*America-firstism, American exсeptionalism*) – доктрина про лідерство, винятковість Америки як найбільш розвинутої країни у світі;

біоатака (*bioattack*) – терористичний акт, напад із застосуванням біозброї;

асиметричний конфлікт (*asymmetric conflict*) – конфлікт між сторонами-комбатантами з різним військовим потенціалом, при якому більш слабка у військовому відношенні сторона застосовує «нетрадиційну», терористичну тактику;

«Озоновий день» (*Ozone Action Day*) – у певному американському місті в цей день не працюють заправочні станції, а громадський транспорт перевозить пасажирів безкоштовно;

«Наступного дня» (*«The Day After», Day-After-Tomorrow*) – жахлива, апокаліптична подія, наприклад, природна чи техногенна катастрофа, гучний телефільм 1983, де з шокуючими подробицями були відображені всі жахи і наслідки гіпотетичної ядерної атаки на місто Канзас-Сіті. Транслявався компанією Ей-бі-сі [ABC] і викликав суперечливі відгуки, хоча подивилося його рекордне число глядачів – 100 млн.;

афробразилець (*Afro-Brazilian*) – чорношкірий громадянин Бразилії;

афронім (*Afropunt*) – африканське ім'я, яке часто вигадують собі американці африканського походження та інші.

Слід зазначити, що більшість запозичень поки ще вільно не вживаються і потребують тлумачення, наприклад: **blue states** – американські штати із значною концентрацією робітників, що займаються ручною працею; **генеріка** (*generic (gene + America)*) – безликість і одноманітність інфраструктури, плану забудови більшості американських маленьких міст, яка зумовлена залежністю від автотранспорту; **анти-анти-американізм** (*anti-anti-Americanism*) – вороже ставлення до анти американістів; **anthrax terrorist** – терорист, який використовує в якості біологічної зброї бактерії сибірської виразки; **Amerindians (American + Indian)** – корінні жителі північної частини американського континенту; **AmeriCanadian** – особа, яка має два громадянства одночасно – Сполучених Штатів і Канади та інші.

На сучасному рівні більшість американізмів, що стосуються сфери інформаційної революції, мас-медіа і Інтернету, настільки асимілювались в мові-реципієнті, що слугують базою для новоутворень чи запозичуються цілими блоками, наприклад: **блог** (*blog (web + log)*) – журнал або щоденник в Інтернеті; **блогсфера** (*blogosphere*) – світ Інтернет-журналів; **блогспираси** (*blogspiracy (blog (web + log) + conspiracy)*) – практика проведення дезінформації через Інтернет, через так звані блоги; **блогспотейшен** (*blogsploitation (blog + exploitation)*) – шахрайство через використання Інтернет-журналів засобами масової інформації США; **блогспотинг** (*blogspotting*) – пошуки Інтернет-журналів; **блогститут** (*blogststitute (blog + prostitute)*) – особа, яка просить інших користувачів Інтернет-журналів про різні послуги; **блогсворм** (*blogswarm (blog (web + log) + swarm)*) – одночасне скупчення багатьох користувачів блогами на одній темі, на одному предметі і т.п., що приводить до непередбачуваних наслідків та ускладнень та інші.

Так, сумнозвісні події 11 вересня 2001 року, напад терористів на Всесвітній Торговий Центр у Нью Йорку і на Пентагон у Вашингтоні в США викликали появу низки новоутворень, пов'язаних з цими датами: **11 вересня** (*September 11*) – трагічні події 11 вересня 2001 року в США; напади терористів; трагедія в результаті терористичних актів в інших

країнах і містах; **9-11** (*nine-one-one, nine-eleven*); **9/11** (*nine-eleven*) - такий, який має відношення до трагічних подій 11 вересня 2001 року, дати про напад терористів на Всесвітній Торговий Центр у Нью Йорку і на Пентагон у Вашингтоні; трагедія в результаті терористичних актів в інших країнах і містах; **покоління 11 вересня** (*generation 9-11*) – покоління молодих американців у віці 16-25 років; вважається, що трагедія 11 вересня 2001 року змінила психологію саме цього покоління у бік «відродження консервативних цінностей, милітаризму; **після 11 вересня** (*post-9/11*) - такий, який має відношення до морально-психологічного сприйняття американцями світу після 11 вересня 2001 року та інші.

Зміни у соціально-політичній сфері життя, в котре потрапляють запозичення, призводять і до закономірної трансформації лексико-семантичної системи іншомовних слів, тобто зміни значення лексичних одиниць, надання їм інших відтінків, частоти вживання тощо. Іноді під впливом іноземної культури змінюється значення вже давно відомої лексеми. Так, наприклад, лексема **англосфера** (*Anglosphere*) вживалася раніше в значенні: *США й інші англосферні країни*. Сьогодні слово **англосфера** придбало ще й інше, конотативне значення: *США й інші англосферні країни, навколо яких повинні об'єднатися всі інші країни світу для боротьби з тероризмом: Recalling that the English-speaking nations led the world in the last century in confronting and defeating illiberal threats, some commentators have started to refer to the **Anglosphere**: an alliance of nations centred on the United States, Great Britain, Canada, Australia and New Zealand, dedicated to confronting the 21st-century threat of terrorism.*

Узагальнюючи виклад статті, можемо підкреслити, що існують різнобічні умови запозичення лексем - це екстралінгвістичні, суспільно-політичні, економічні, культурні, тощо, які впливають на розвиток мови, а також лінгвістичні, а саме, тенденція в будь-якій мові влучно і стисло висловити свою думку на рівні міжмовних контактів.

Література

1. Енциклопедія «Українська мова», - Київ, 2000.
2. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах, - Київ, 2000.
3. Зацний Ю.А., Янков А.В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Словник. Вінниця: Нова Книга, 2008.
4. English-Russian Comprehensive Law Dictionary, – by A.Mamulian, S.Kashkin. – Moscow: «Sovetnik», 1993.
5. Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science, – by S.Badger, M.Bejzyk. – Kyiv: Osnovy Publishers, 2005.
6. The Concise Oxford Dictionary of Current English. Seventh Edition. Oxford University Press. 1982.
7. Гужва Ф.К. Современный русский литературный язык. – К.: «Вища школа», 1973.
8. Костомаров В.Г. Русский язык в иноязычном потоке // Рус.яз. за руб., – 1993, №2.
9. Крысин Л.П. Русский литературный язык на рубеже веков // Русская речь, – 2000, №2.
10. Крысин Л.П. Языковое заимствование: взаимодействие внутренних и внешних факторов (на материале русского языка современности) // Русистика сегодня, - 1995, №1.
11. Alison Riley. English for Law. – Longman, 1999.
12. J.Comfort, N.Brieger. Language Reference for business English. – 1991.
13. Lyons J. Introduction to Theoretical Linguistics. – London: Cambridge University Press, 1971.
14. Miller G.A. Language and Communication. – N.Y., 1971.
15. Noam Chomsky. Reflections on Language. – N.Y.: New Press, 1986.